

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

อิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญเรื่องอ้คลากุ และได้กำหนดบรรดาคุณลักษณะทางอ้คลากุไว้ในอัลกุรอาน และอัลหะดีษจำนวนมาก เพื่อให้บุคคลและสังคมยึดปฏิบัติตาม อันเป็นแนวทางให้สังคมเกิดความสันติสุขและการมีโครงสร้างทางสังคมที่เข้มแข็ง (Khālid ibn Hāmid al-Hāzimiy, 2000:135) สนับสนุนให้ผู้ศรัทธาประพฤติตนอยู่ในครรลองครองธรรม และปฏิบัติตนเป็นคนดีตามหลักการของศาสนา จุดเด่นของคำสอน คือ การให้ความสำคัญเรื่องคุณธรรมและอ้คลากุ โดยเปรียบเทียบทั้งสองสิ่งเป็นเสมือนหัวใจของศาสนาและความสงบยั่งยืนของสังคม หากบุคคลไร้คุณธรรมและอ้คลากุแล้ว ก็หมายถึงเครื่องยึดเหนี่ยวศรัทธาของเขาก็อ่อนแอตาม อันจะนำมาซึ่งความหายนะและความชั่วร้าย พฤติกรรมของมนุษย์จึงเชื่อมโยงกับอุปนิสัยภายใน เสมือนความสัมพันธ์ของกิ่งก้านสาขาของต้นไม้ที่มีต่อรากไม้ ซึ่งมันจะแข็งแรงได้ ก็ต่อเมื่อ มีรากแก้วที่สมบูรณ์ เช่นเดียวกับแผ่นดินที่ดี เป็นเหตุให้ผลผลิตงอกงามตามกัน

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبثَ لَا يَخْرِجُ إِلَّا نَكِدًا ﴾ (الأعراف:58)

ความว่า“และเมืองที่ดีนั้น (มีดินดี) ผลผลิตของมันจะงอกออกมาด้วยอนุมัติแห่งพระเจ้า และเมืองที่ไม่ดีนั้น ผลผลิตของมันจะไม่ออกนอกจากในสภาพแกรีน” (อัลอะอฺรอฟ:58)

แผนการปฏิรูปบุคคลและสังคมจึงต้องเริ่มจากการปลูกฝังอ้คลากุและบ่มเพาะจิตใจคนให้สอดคล้องกับหลักการของศาสนา ด้วยวิธีการมุ่งขัดเกลาจิตใจบุคคลให้เกิดความศรัทธา และขจัดความสกปรกขุ่นมัวเป็นอันดับแรก เนื่องจากจิตใจมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล สังคมจะไร้ความสงบและความสันติสุข เมื่อสมาชิกในสังคมละเลยต่อการประพฤติและปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและอ้คลากุ

อิสลามสนับสนุนให้ผู้ศรัทธาดำรงตนด้วยคุณธรรมและการมีอ้คลากุดีงาม เช่น ความอ่อนโยน ความเมตตา ความซื่อสัตย์สุจริต ความบริสุทธิ์ใจ ความอดทน ความละเอียด การให้อภัย การให้เกียรติกัน การช่วยเหลือผู้อื่น และอ้คลากุอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเป็นประชาชาติเดียวกัน

ก่อเกิดความรัก ความสามัคคี ความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นของคนในสังคม และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคมอื่นๆ (Ḥamīd Tāhā al-Sāmīrā'iy, 1993:133) ผู้ศรัทธาต้องตรวจสอบตัวเองเสมอ เพื่อให้อัคลากของตนมีความสอดคล้องกับแบบอย่างการปฏิบัติตนของท่านเราะสูล ﷺ และบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ของท่านทั้งในด้านคำพูด การกระทำ และพฤติกรรมดีงามทั้งหลาย

การปลูกฝังอัคลากในอิสลาม เริ่มจากหลักการศรัทธาเป็นฐาน ผ่านสื่อกลางที่ตีบทเป่าหมาย เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ และกำชับใช้ผู้ศรัทธาให้ตระหนักความสำคัญของการปลูกฝังอัคลาก Muḥammad Sayyid Mursiy (2001:10-11) กล่าวว่า “การปลูกฝังอัคลากเป็นการหล่อหลอมอิสลามให้เด็กมีความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งผลบุญของผู้ปลูกฝังอัคลากจะไม่ขาดหาย แต่จะได้รับผลตอบแทนอย่างต่อเนื่องในช่วงขณะที่เขามีชีวิตและหลังจากที่เขาล่วงลับไปแล้ว” การขัดเกลานิสัยลูกๆ จึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้ปกครองทุกคน ยิ่งไปกว่านั้น คือ ความรับผิดชอบที่พวกเขาจะต้องถูกสอบสวนในวันแห่งการพิพากษาความดีและความชั่ว

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴾ (التحریم: 6)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก เพราะเชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์ และก้อนหิน มีมะลาอิกะฮ์ผู้แข็งกร้าวหาญคอยเฝ้ารักษามันอยู่ พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนอัลลอฮ์ ﷻ ในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญชาแก่พวกเขา และพวกเขาจะปฏิบัติตามที่ถูกบัญชา¹” (อัตตะหุรึม: 6)

Miqdād Yāljin (2007:27) กล่าวว่า “การคุ้มครองดังกล่าว คือการสนับสนุนให้พวกเขาได้เรียนรู้ ศึกษา และปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของศาสนา และห้ามปรามพวกเขาให้ห่างไกลจากสิ่งขัดต่อหลักการของศาสนา ซึ่งเป็นเหตุให้พวกเขามีความผิด และเข้านรกในที่สุด”

¹ เป็นการเรียกร้องของอัลลอฮ์ ﷻ แก่บ่าวของพระองค์ที่เป็นมุอิมิน และทรงดัดเตือนพวกเขาว่าจงคุ้มครองป้องกันตัวเองและครอบครัวที่ประกอบด้วยภริยาและลูกหลานจากไฟนรกที่ร้อนแรงด้วยการหยุดกระทำสิ่งที่เป็นการฝ่าฝืนต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเราะสูลของพระองค์ และการทำความดีที่เป็นการงรักภักดี เพราะเชื้อเพลิงของไฟนรกนั้นก็คือมนุษย์ที่เป็นผู้ฝ่าฝืนและก้อนหิน และที่นรกนั้นมีมะลาอิกะฮ์ทำหน้าที่เฝ้าประตู 19 ท่าน มีจิตใจที่เข้มหาญ แข็งกร้าว ไม่มีความเมตตาต่อผู้ใด พวกเขาได้รับมอบหมายให้ทำการลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนปฏิบัติศรัทธา พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนหรือขัดแย้งคำบัญชาของพระองค์ และจะปฏิบัติตามสิ่งที่ถูกบัญชา

จากวิกฤติทางอศลาฟที่เกิดขึ้นในสังคมอิสลามปัจจุบัน นักวิชาการมุสลิมต่างพยายามที่จะค้นหาแนวทางการปลุกฝังอศลาฟให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ของสังคม ทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยความหลากหลายทางความคิดและความเชื่อ พวกเขาพบว่า สังคมมุสลิมกำลังเผชิญหน้ากับการลอกเลียนจากสื่อต่างๆ ที่บิดเบือนไปจากหลักการอิสลาม โดยขาดการยั้งคิด และไตร่ตรองให้ชัดเจนเดียวกันความบันเทิง และความสนุกหยรษาเข้าครอบงำจิตใจของพวกเขา ทำให้มุสลิมเพิกเฉยต่อความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ (Muhammad ibn al-Luṭfiy al-Sibbāgh,1985:153; Muṣṭāfa Muḥammad al-Tihān,2002:310) บางคนให้ความสำคัญเรื่องความประเสริฐของการมีอศลาฟดีงามเท่านั้น แต่ขาดการปฏิบัติ บางคนมุ่งยึดหลักฐานและรูปแบบที่ไม่สอดคล้องกับหลักการของศาสนา ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของมุสลิม มีการปะปนอศลาฟกับเรื่องการทุจริต การฉ้อฉล และการหลอกลวง (Khālid ibn Hāmid al-Hāzimiy ,2000:135) ขาดการให้ความสำคัญต่อแนวทางการปลุกฝังอศลาฟในอิสลาม ซึ่งมีฐานมาจากอัลกุรอานและแบบอย่างของท่านเราะสูล ﷺ มาใช้ แต่กลับสนับสนุนและสนใจศึกษารูปแบบ วิธีการ และแนวทางของบรรดานักปรัชญา นักคิด และนักศาสนาซึ่งพวกเขาเหล่านั้นไม่ใช่ผู้ศรัทธาต่ออิสลาม การยึดหลักคิดหรือทฤษฎีที่มาจากความเขลาของมนุษย์แทนหลักการศาสนาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของมุสลิมอยู่แล้ว หากแต่พวกเขาไม่สนใจแสวงหาและทำความเข้าใจ

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾
(آل عمران:85)

ความว่า “และผู้ใดแสวงหาศาสนาหนึ่งศาสนาใดอื่นจากอิสลามแล้ว ศาสนานั้นก็จะไม่ถูกรับจากเขาเป็นอันขาด² และในอาคิเราะฮ์เขาจะอยู่ในหมู่ผู้ขาดทุน”
(อาลี อิมรอน :85)

อิสลามถือว่าการปลุกฝังอศลาฟเป็นตัวชี้วัดสภาพความเจริญหรือความต่ำทรามของสังคม เป็นสื่อในการแก้ปัญหา การพัฒนา และการสร้างสมาชิกที่ดี รวมถึงการมีอารยธรรมดีงามของสังคม เกิดบรรยากาศความไว้วางใจระหว่างกัน สร้างจิตวิญญาณให้เยาวชนสนใจ และแข่งขันกันทำความดี เสียสละ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Miqdād Yāljin,2007:193) ด้วยวิธีการอบรม การเปลี่ยนแปลง และการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการฝึกฝนจนเกิดเป็นอุปนิสัยดีงาม การปลุกฝัง

² คืออัลลอฮ์ ﷻ จะไม่ทรงรับศาสนานั้นจากเขาเป็นอันขาด

แบบลำดับขั้น การแสดงตัวอย่างที่เหมาะสมกับบุคคลและเวลา การใช้วิธีการควบคุมอย่างเป็นระบบ การชี้แนะและการสร้างจิตพิสัย ('Abd al-Rahmān Ḥasan Ḥanbākah al-Mīdāniy, 1999:195) ผู้ปลูกฝังอัลลาหฺต้องขัดเกลาจิตใจ ฝึกฝนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง จัดการสภาพแวดล้อมที่ดี และสร้างสังคมอิสลาม ด้วยความตระหนักว่าการปลูกฝังอัลลาหฺเป็นความรับผิดชอบของทุกคน (Khālid ibn Ḥāmid al-Ḥāzimiyy,2000:17)

การศึกษาสภาพ ปัญหา และกำหนดแนวทางการปลูกฝังให้สอดคล้องหลักการอิสลามจึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากปัญหาการดำเนินการปลูกฝังอัลลาหฺแก่เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่ ได้แก่ 1) ครูผู้สอนเลียนแบบวิธีการปลูกฝังอัลลาหฺที่ไม่ถูกต้องมาใช้ 2) หนังสือและสื่อที่นำมาใช้ในการปลูกฝังขัดต่อหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติของศาสนา และ 3) มีการสอดแทรกเรื่องแนวคิดที่ผิดต่อหลักการศาสนา ยิ่งไปกว่านั้น จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า บุคลากรบางส่วนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ นักเรียนขาดจิตสำนึกและไม่กระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกฝังอัลลาหฺ และ โรงเรียนไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน (พีระพงษ์ เจริญพันธุ์,2541; เสาวณี เรวัตโต,2547; กำแหง จิตตะมาก,2548; บุญฤทธิ์ ปิ่นทับทิม,2550; มिरฟัด มะยูโซ๊ะ,2551; มุมีนะห์ บูงอตาหยง,2552)

ความสำคัญดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การปลูกฝังอัลลาหฺแก่เยาวชนมุสลิม ถือเป็นภารกิจสำคัญที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมุสลิมจะต้องตระหนักความสำคัญ และค้นหาวิธีการปลูกฝังอัลลาหฺแก่นักเรียน ผ่านสื่อและวิธีการที่มีหลักฐานมาจากอัลกุรอาน และแบบฉบับจากท่านเราะสูล ﷺ เพื่อให้วิธีการปลูกฝังอัลลาหฺดังกล่าวสอดคล้องกับกระบวนการของอิสลามอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังอัลลาหฺแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันการศึกษาของสังคมมุสลิมในประเทศไทยที่มีบทบาทในการหล่อหลอมพฤติกรรมของเยาวชนมุสลิม อันจะมีอิทธิพลต่อสังคมในอนาคต เพื่อให้ทราบแนวทางการปลูกฝังอัลลาหฺแก่นักเรียนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและวิธีการปลูกฝังอัลลาหฺในอิสลาม

1.2.2 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการปลูกฝังอัลลาหฺแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี

1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี

1.3 คำถามในการวิจัย

1.3.1 แนวคิดและวิธีการปลูกฝังอัคลากในอิสลามเป็นอย่างไร

1.3.2 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ต่อสภาพและปัญหาการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี อยู่ในระดับใด

1.3.3 แนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ควรเป็นอย่างไร

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

1.4.2 ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นสารสนเทศให้ผู้เกี่ยวข้องใช้ศึกษาวางแผนปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

1.4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนที่ได้จากการวิเคราะห์ นับเป็นองค์ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนางานวิจัยต่อไป

1.5 อัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5.1 อัลกุรอาน

อัลกุรอานได้กล่าวถึงคุณลักษณะอัคลาก ความสำคัญ และวิธีการปลูกฝังอัคลาก ไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ส่วนหนึ่งได้แก่อายะฮ์ต่างๆ ต่อไปนี้

1.5.1.1 อัลกุรอานได้กล่าวถึงบุคลิกตัวอย่างทางอัคลากของท่านเราะฮูล ﷺ ด้วยการสรรเสริญท่านเราะฮูล ﷺ ในซูเราะฮ์อัลเกาะลัม อายะฮ์ที่ 4 ว่า

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ (القلم : 4)

ความว่า “และแท้จริงเจ้า (มุฮัมมัด) คือ ผู้มีอัลลาฮ์สูงส่ง”³ (อัลเกาะลัม: 4)

1.5.1.2 อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงแจ้งให้ทราบว่าหนทางสู่การประสบความสำเร็จในโลกนี้และโลกหน้า คือ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการมีอัลลาฮ์เคียงาม

﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا . وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا﴾ (الشمس : 9-10)

ความว่า : “แน่นอนผู้ขัดเกลาชีวิตย่อมได้รับความสำเร็จ และแน่นอนผู้หมกมุ่น (ด้วยการทำชั่ว) ย่อมล้มเหลว”⁴ (อัซซัมสุ: 9-10)

1.5.1.3 การมีอัลลาฮ์ที่เคียงามเป็นครรลองในการดำเนินชีวิตของมุสลิม เป็นตัวชีวิตที่แสดงให้เห็นว่า สังคมอิสลามเป็นสังคมแบบอย่างแก่สังคมอื่นๆ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْنًا نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (الحشر : 9)

ความว่า “และบรรดาผู้ที่ได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นครมะดีนะฮ์ (ชาวอันศอร) และพวกเขาศรัทธาก่อนหน้าการอพยพของพวกเขา (ชาวมุฮาญิรีน) พวกเขารักใคร่ผู้ที่อพยพมายังพวกเขา และจะไม่พบความต้องการหรือความอิจฉาอยู่ในทรวงอกของพวกเขาในสิ่งที่ได้ถูกประทานให้ และให้สิทธิผู้อื่นก่อนตัวของพวกเขาเองถึงแม้ว่าพวกเขายังมีความต้องการอยู่มากก็ตาม และผู้ใดปกป้องการตระหนี่ที่อยู่ในตัวของเขา จนเหล่านั้นพวกเขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ” (อัลหัชร : 9)

1.5.1.4 อิสลามกล่าวยกย่องบุคคลที่มีอัลลาฮ์เคียงาม ว่าเป็นผู้ที่มีเกียรติแท้จริง เนื่องจากความเข้มแข็งที่เขามีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ทำให้เขามีพฤติกรรมเคียงาม พระองค์ได้ตรัสว่า

³ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประกาศขึ้นถึงสุภาพจิตของท่านเราะซูล ﷺ ว่ายังเป็นปกติมิได้มีอาการวิปริตผิดธรรมดา หรือเป็นคนเสียสติดังที่พวกมุชริกีนได้กล่าวใส่ร้ายไม่ พร้อมกับแจ้งให้ทราบอีกว่า การตอบแทนคุณความดีแก่ท่านเราะซูลจะมีค่าอย่างท่วมท้นตลอดระยะเวลาที่ท่านทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาของพระองค์ และทรงแจ้งว่าท่านเราะซูล ﷺ อยู่ในจรรยามารยาทที่ยิ่งใหญ่ เป็นแบบอย่างอันดีงามแก่มวลมุสลิมินและบุคคลทั่วไป

⁴ นี่คือคำตอบของการสาบาน กล่าวคือผู้ที่ขัดเกลาจิตใจของเขาด้วยการงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ และขัดเกลาจากความสกปรกต่างๆ เช่นการถือดีและการทำบาป ย่อมจะได้รับความสำเร็จและมีชัยชนะ ส่วนผู้ที่ทำให้จิตใจของเขาตกต่ำหรือไร้คุณค่าด้วยการปฏิเสธศรัทธาและการฝ่าฝืนยอมจะประสบกับความขาดทุน

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴾ (الحجرات : 13)

ความว่า “โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชาย และเพศหญิง⁵ และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่า และตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน⁶ แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์ ﷻ นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า⁷ แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้น เป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน” (อัลหุญรอต: 13)

1.5.1.5 อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงใช้บ่าวของพระองค์ทำความดี และห้ามการมีพฤติกรรมที่ไม่ดีงามทั้งหลาย อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ (البقرة : 195)

ความว่า “และจงทำดีเถิด แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงชอบผู้กระทำความดีทั้งหลาย” (อัลบะเกาะเราะฮ์: 195)

และพระองค์ตรัสว่า

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ ﴾ (النساء : 58)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้พวกเจ้าให้มอบคืนบรรดาของฝากแก่เจ้าของของมัน และเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าก็จะต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม” (อันนิสาฮ์: 58)

1.5.1.6 ส่วนหนึ่งจากวิธีการปลูกฝังอศลาภของอิสลาม คือการทำให้หัวใจเกิดความสะอาดบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

⁵ คือได้สร้างมาจากต้นกำเนิดเดียวกัน คืออาดัมและฮะวาอ.

⁶ ความแตกต่างระหว่างเผ่า ตระกูล และประชาชาติ หรือความแตกต่างทางภาษาคำพูด ผิวพรรณ ขนบธรรมเนียมประเพณีมิได้เป็นสาเหตุให้มีการแตกแยกเป็นศัตรูกัน แต่เพื่อให้มีการรู้จักกันปรึกษาหารือกัน และร่วมมือกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

⁷ คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์นั้น อัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงกำหนดนั่นก็คือผู้ที่มีเกียรติที่สุด ณ อัลลอฮ์ ﷻ คือผู้ที่มีความยำเกรงพระองค์มากที่สุด ผู้ที่รักษาขอบเขตและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์

﴿ كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴾ (البقرة : 151)

ความว่า “ดังที่เราได้ส่งเราะฮ์ลผู้หนึ่ง” จากพวกเจ้าเองมาในหมู่พวกเจ้า ซึ่งเขา
จะอ่านบรรดาอายะฮ์ของเราให้พวกเจ้าฟัง และจะทำให้พวกเจ้าสะอาดบริสุทธิ์
และจะสอนคัมภีร์ และความรู้เกี่ยวกับข้อปฏิบัติให้แก่พวกเจ้า และจะสอนพวก
เจ้าในสิ่งที่พวกเจ้าไม่เคยรู้มาก่อน” (อัลบะเกาะเราะฮ์:151)

1.5.1.7 อัลกุรอานกล่าวถึง วิธีการปลูกฝังอัลลาคแก่เด็ก ๆ และเยาวชนด้วยการปลูก
จิตสำนึกแห่งการศรัทธา และการยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ เป็นอันดับแรก โดยได้กล่าวไว้ในสุเราะฮ์
ลุกมาน อายะฮ์ที่ 13 ว่า

﴿ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾
(لقمان : 13)

ความว่า “และจงรำลึกเมื่อลุกมาน ได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า
“โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้น
เป็นความผิดอย่างมหันต์ โดยแน่นอน” (ลุกมาน: 13)

และอัลกุรอานได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่ผู้ศรัทธาต้องปฏิบัติ และคุณลักษณะที่ต้องระวัง
ตนเองให้ห่างไกล ได้แก่อายะฮ์ที่ 16 – 19 ในสุเราะฮ์ลุกมาน

﴿ يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي
الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ . يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ عَنِ
الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ . وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا
تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرْحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ . وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ
وَاعْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنْ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴾ (لقمان : 16-19)

ความว่า “ไอ้ลูกเอ๊ย แท้จริง (หากว่าความผิคนั้น) มันจะหนักเท่าเมล็ดฝักสัก เมล็ดหนึ่ง⁹ มันจะซ่อนอยู่ในหิน หรืออยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลาย หรืออยู่ในแผ่นดิน อัลลอฮฺ ﷻ ก็จะทรงนำมันออกมา แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้ทรงเมตตา ผู้ทรงรอบรู้อยิ่ง. ไอ้ลูกเอ๊ย เจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงใช้กันให้กระทำความดี และจงห้ามปรามกันให้ละเว้นการทำความชั่ว และจงอดทนต่อสิ่งที่ประสบกับเจ้า¹⁰ แท้จริง นั่นคือส่วนหนึ่งจากกิจการที่หนักแน่น มั่นคง¹¹ . และเจ้าอย่าหันแก้ม (ใบหน้า) ของเจ้าให้แก่ผู้คนอย่างยะโส และอย่าเดินไปตามแผ่นดินอย่างไร้มารยาท¹² แท้จริง อัลลอฮฺ ﷻ มีทรงชอบทุกผู้ที่ยังจงหอง และผู้คุยโวโอ้อวด . และเจ้าจงก้าวเท้าของเจ้าพอประมาณ และจงลดเสียงของเจ้าลง¹³ แท้จริงเสียงที่น่าเกลียดยิ่งคือเสียง(ร้อง) ของลา” (ลุกมาน:16-19)

1.5.1.8 การมีคุณธรรม คือ คุณลักษณะหนึ่งของการมีอศลากุ และเป็นชื่อรวมของบรรดา กิจการงานดีทั้งหลาย ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ (البقرة: 177)

ความว่า “หาใช่คุณธรรมไม่ การที่พวกเจ้าผินหน้าของพวกเจ้าไปทางทิศ ตะวันออกและทิศตะวันตก แต่ทว่าคุณธรรมนั้นคือผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ และวันอาคิเราะฮฺ และศรัทธาต่อมะลาอิกะฮ์ ต่อบรรดาคัมภีร์ และนะบีทั้งหลาย และบริจาครทรัพย์ต่างๆ ที่มีความรักในทรัพย์นั้น แก่บรรดาญาติที่สนิทและ บรรดาเด็กกำพร้า และแก่บรรดาผู้ยากจน และผู้ที่อยู่ในการเดินทาง¹⁴ และ

⁹ ความชั่วหรือความผิจะเล็กน้อยสักปานใด และซ่อนเร้นอยู่ในส่วนลึกของแผ่นดินหรือสูงสุดในท้องฟ้าพระองค์ก็จะนำมันออกมาเพื่อสอบสวน หมายถึง การงานของปวงบ่าวนั้นจะไม่เป็นที่ซ่อนเร้นต่อพระองค์

¹⁰ คือจงอดทนต่อความยากลำบาก ความยากแค้น และภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะผู้ที่เรียกร้องไปสู่สัจธรรมนั้นย่อมเผชิญกับการถูกทำร้ายอยู่เสมอ

¹¹ ในกิจการดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งจากกิจการที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงคิดสินใจอย่างแน่วแน่ และทรงใช้ให้กระทำ อิบนิอบบาส กล่าวไว้ว่า ส่วนหนึ่งจากกรรมมีความ ศรัทธาอย่างแท้จริงคือ การอดทนต่อความทุกข์ยากความลำบากนานาประการ

¹² คือเดินอย่างเย่อหยิ่งจงหอง

¹³ เพราะการพูดเสียงดังเป็นการกระทำที่น่าเกลียด ซึ่งสภาพชนที่มีปัญญาแล้วจะไม่กระทำกัน

¹⁴ คือ เมื่อเขาขาดเงิน

บรรดาผู้ที่มาขอ และบริจาคในการไถ่ทาส และเขาได้ดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และชำระชะกาต และ(คุณธรรมนั้น) ก็อบรรดาผู้ที่รักษาสัญญาของพวกเขาโดยครบถ้วน เมื่อพวกเขาได้สัญญาไว้ และบรรดาผู้ที่อดทนในความทุกข์ยาก และในความเดือดร้อน¹⁵ และขณะต่อสู้ในสมรภูมิ คนเหล่านี้แหละคือผู้ที่พูดจริง และคนเหล่านี้แหละคือผู้ที่มีความยำเกรง” (อัลบะเกาะเราะฮฺ : 177)

1.5.1.9 การศรัทธาที่มั่นคง และการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮฺ ﷻ เป็นรากฐานของการปลูกฝังอัคลากที่ดี อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَلًا فَخُورًا﴾ (النساء: 36)

ความว่า “และจงเคารพสักการะอัลลอฮฺ ﷻ เด็ด และอย่าให้มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นภาคีกับพระองค์ และจงทำดีต่อผู้บังเกิดเกล้าทั้งสองและต่อผู้เป็นญาติที่ใกล้ชิด และเด็กกำพร้าและผู้ขัดสน และเพื่อนบ้านใกล้เคียงและเพื่อนที่ห่างไกล และเพื่อนเคียงข้าง¹⁶ และผู้เดินทาง และผู้ที่มีมือขวาของพวกเขาเจ้าครอบครอง¹⁷ แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ ไม่ทรงชอบผู้ยะโส ผู้โอ้อวด” (อันนิสาฮ์: 36)

จากบรรดาอายะฮ์ต่างๆ ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าอัคลากมีความสำคัญมากต่อการดำเนินชีวิตของผู้ศรัทธา โดยสามารถศึกษาแบบอย่างได้จากบุคลิกของท่านเราะฮูล ﷺ นอกจากนี้อัคลากถือเป็นตัวบ่งชี้ หนทางสู่การประสบความสำเร็จในโลกนี้และโลกหน้า กล่าวคือ ความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นพื้นฐานของการมีอัคลากดีงาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมอิสลามเป็นสังคมแบบอย่าง ดังนั้นการปลูกฝังอัคลากแก่เด็กๆ และเยาวชนจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ที่ทุกฝ่ายจะต้องเริ่มด้วยการปลูกจิตสำนึกแห่งการศรัทธา และสอนผ่านการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของศาสนาซึ่งนำไปสู่การมีอัคลากที่ดีงามตามลำดับ

¹⁵ เช่น ได้รับการเจ็บป่วย หรือสูญเสียสิ่งที่ตนรัก

¹⁶ เพื่อนที่ร่วมเดินทาง หรือร่วมงาน

¹⁷ หมายถึงทาส ทั้งที่เป็นทาสหญิงและทาสชาย

1.5.2 อัลหะดีษ

การศึกษาความสำคัญของอัลลาฮ์ในอิสลาม คุณลักษณะพิเศษ และวิธีการปลูกฝังอัลลาฮ์ในอิสลามจากอัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอยกบางหะดีษ ดังนี้

1.5.2.1 อัลลอฮ์ ﷻ ทรงแต่งตั้งท่านเราะฮ์สูล ﷺ เป็นศาสนทูต ก็เพื่อให้ท่านเป็นแบบอย่างให้แก่บ่าวของพระองค์ และยืนยันว่าท่านเราะฮ์สูล ﷺ เป็นสื่อการศึกษาที่ดีที่สุดในด้านอัลลาฮ์ ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ))¹⁸

ความว่า “แท้จริงแล้วข้าได้ถูกส่งมา เพื่อเสริมสร้างอัลลาฮ์ดิงามให้มีความสมบูรณ์”

1.5.2.2 ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ได้กล่าวถึงการมีคุณธรรมที่แท้จริง คือการมีอัลลาฮ์ดิงาม ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

((أَلْبِرُّ حُسْنَ الْخُلُقِ))¹⁹

ความว่า “คุณธรรม คือ อัลลาฮ์ที่ดิงาม (หุสนุลกุลุก)”

1.5.2.3 ท่านหญิงอาอิชะฮ์ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا)²⁰ ได้กล่าวถึงอุปนิสัยของท่านเราะฮ์สูล ﷺ ว่าเป็นอุปนิสัยที่ได้มาจากการยึดมั่นปฏิบัติตามอัลกุรอาน และการดำเนินชีวิตด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ และห่างไกลจากคำสั่งห้าม สอดคล้องตามที่อัลกุรอานได้ยกย่องและให้เกียรติอัลลาฮ์ของท่านเราะฮ์สูล ﷺ เมื่อท่านหญิงได้ตอบคำถามเกี่ยวกับอัลลาฮ์ของท่านเราะฮ์สูล ﷺ แก่บรรดาเศาะหาบะฮ์

قَالَتْ: (كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ)²¹

ความว่า ท่านหญิงได้กล่าวว่า : “อุปนิสัยของท่าน (เราะฮ์สูล ﷺ) คือ อัลกุรอาน”

¹⁸ หะดีษบันทึกโดย Ibn Hanbal หะดีษหมายเลข 8952

¹⁹ หะดีษบันทึกโดย Muslim หะดีษหมายเลข 6680, 6681

²⁰ หมายความว่า “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดปรานแก่ท่านหญิงด้วยเถิด”

²¹ หะดีษบันทึกโดย Ibn Hanbal หะดีษหมายเลข 24601, 25302, 25813

1.5.2.4 ท่านเราะสูล ﷺ ได้อธิบายว่า อัลลาฮ์มีความสัมพันธ์กับหลักการศรัทธาของบุคคล การอับาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ การทำความดีต่อพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เด็กกำพร้าและคนยากจน เป็นการทำงานที่ล้วนอยู่ภายใต้ความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า รวมถึงมีความสัมพันธ์กับบทบัญญัติของศาสนา เช่น หะดีษที่ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((لَأَيُّنِي الرَّأْيِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ))²²

ความว่า “ผู้ทำซินาจะไม่กระทำซินาขณะที่เขาเป็นผู้ศรัทธา และผู้ที่ดื่มเหล้าจะไม่ดื่ม ขณะที่เขาเป็นผู้ศรัทธา และขโมยจะไม่ขโมยของผู้อื่นขณะที่เขาเป็นผู้ศรัทธา”

1.5.2.5 ท่านเราะสูล ﷺ ได้สอนประชาชนชาติของท่านให้ตระหนักอยู่เสมอว่า พฤติกรรมและการกระทำของแต่ละบุคคลจะได้รับการตอบแทนตามเจตนาของเขา ท่านกล่าวว่า

((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهَجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهَجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ))²³

ความว่า “แท้จริงทุกๆ การงานจะขึ้นอยู่กับที่ตั้งเจตนา และแท้จริงทุกๆ คนจะได้รับ (การตอบแทน) ตามที่เขาได้เจตนาไว้ ดังนั้นผู้ใดที่การอพยพของเขามีเจตนาเพื่อ (แสวงหาความโปรดปรานจาก) อัลลอฮ์ ﷻ และเราะสูลของพระองค์ การอพยพของเขาก็จะกลับไปสู่ (ความโปรดปรานของ) อัลลอฮ์ ﷻ และเราะสูลของพระองค์ และผู้ใดที่การอพยพของเขามีเจตนาเพื่อ (ผลประโยชน์) ทางโลกที่เขาจะได้รับ หรือเพื่อหญิงนางหนึ่งที่เขาหวังจะแต่งงานด้วย การอพยพของเขาก็จะกลับคืนสู่สิ่งที่เขาได้อพยพไป (จะถูกพิจารณาตามที่เขาได้ตั้งเจตนาไว้)”

1.5.2.6 บุคคลใดมีอัลลาฮ์ตั้งงามจะได้รับความสำเร็จ ด้วยการเป็นที่รักของท่านเราะสูล ﷺ และอยู่ใกล้ชิดท่านในวันกิยามะฮ์ ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

²² หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 2295, 5150, 6274

²³ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 1 ; Muslim : 1907

((إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا))²⁴

ความว่า “แท้จริงบุคคลที่เป็นที่รัก และมีตำแหน่งใกล้ชิดฉันมากกว่าพวกท่าน ทั้งหลายในวันแห่งการพิพากษา คือบุคคลที่มีอัคลากุสูงที่สุดจากพวกท่าน”

1.5.2.7 ท่านเราะฮฺลุส ﷺ ได้แจ้งให้ทราบว่ แท้จริงแล้วผู้ศรัทธาที่มีการศรัทธาหนักแน่น ที่สุด คือ ผู้ที่อัคลากุดีงามที่สุด ท่านกล่าวว่

((أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا))²⁵

ความว่ “ผู้มีศรัทธาสมบูรณ์ที่สุด คือผู้มีอัคลากุดีงามมากที่สุดในหมู่พวกเขา”

1.5.2.8 การปลูกฝึงอัคลากุจะไม่ประสบความสำเร็จ หากขาดการจัดเกลา และการเอาใจใส่ ทุกด้าน กล่าวคือ จิตวิญญาณที่บริสุทธิ์จะเป็นฐานให้จิตใจ ความคิด และการปฏิบัติดีไปพร้อมๆกัน ประคองหัวใจที่ดี มีผลต่อสุขภาพร่างกายของมนุษย์ในทุกส่วน ท่านเราะฮฺลุส ﷺ กล่าวว่

((إِنْ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةٌ إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ))²⁶

ความว่ “แท้จริงในร่างกายนั้นมีเนื้อก้อนหนึ่ง เมื่อมันดี ร่างกายนั้นก็ดีด้วย แต่ เมื่อมันเสีย ร่างกายทุกส่วนก็จะเสียไปด้วย ฟึงทราบเถิด ก้อนเนื้อนั้น คือ หัวใจ”

1.5.2.9 การปลูกฝึงอัคลากุเป็นเรื่องที่ผู้ศรัทธาทุกคนต้องร่วมมือกัน โดยเฉพาะแต่ละคน ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ท่านเราะฮฺลุส ﷺ กล่าวว่

((أَلَا كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ))²⁷

ความว่ “ฟึงทราบเถิดว่ ท่านทุกคนมีหน้าที่ และทุกท่านจะต้องรับผิดชอบต่อ หน้าที่ของพวกท่าน ผู้นำก็มีหน้าที่ และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบของเขา

²⁴ หะดีษบันทึกโดย al- Tirmidhiy หะดีษหมายเลข 2018

²⁵ หะดีษบันทึกโดย 'Abū Dāwūd หะดีษหมายเลข 4062, 4684; al- Tirmidhiy: 1162, 2612; Ibn Ḥanbal:7396

²⁶ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 50, 52; Muslim: 2996, 4178

²⁷ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 6605; Muslim: 3408, 4828

และคนหนึ่งก็มีหน้าที่ต่อครอบครัว และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัวเช่นเดียวกัน”

ดังนั้นผู้ปกครอง และทุกฝ่ายต้องเอาใจใส่ลูกหลานตนเอง โดยตระหนักเสมอว่า การมีอัลลาฮ์ดีงาม และการเป็นบ่าวที่ดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ เกิดจากการดูแล และการอบรมสั่งสอนที่ดี ดังที่ท่านเราะฮ์ลุส ﷻ ได้กล่าวว่า

28 ((كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ))

ความว่า “เด็กแรกเกิดทุกคนเกิดมาตามธรรมชาติของเขา แล้วพ่อแม่ของเขาทำให้เขาเป็นยะฮูดี หรือ نصرอนีย์ หรือ มะญูซีย์”

จากการศึกษาอัลหะดีษทำให้เห็นความสำคัญได้ว่า อัลลาฮ์มีความสัมพันธ์กับหลักการศรัทธาและการอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ ผ่านท่านเราะฮ์ลุส ﷻ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด ผู้มีอัลลาฮ์ดีงามจะได้รับความสำเร็จ ด้วยการเป็นที่รักของท่านเราะฮ์ลุส ﷻ และได้อยู่ใกล้ชิดท่านในวันกิยามะฮ์ และการปลูกฝังอัลลาฮ์เป็นงานที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน หากขาดการขัดเกลาและการเอาใจใส่ การปลูกฝังอัลลาฮ์ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ

1.5.3 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5.3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาดำรงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของอัลลาฮ์ แนวคิดและวิธีการปลูกฝังอัลลาฮ์ในอิสลาม ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบางท่าน ดังนี้

1) อะห์มัด ฟุอาด อัลอะฮฺวานีย์ ('Aḥmad Fu'ād al-'Aḥwāniy) ได้เขียนหนังสือชื่อ “al-Tarbiyyah fi al-'Islām” (التربية في الإسلام) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.1967 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอความคิดของ อะบี อัลหะสัน อะลี บิน มุฮัมมัด อัลกุบัยซี (เสียชีวิต 403 ฮ/1012 ค.ศ.) เป็นนักวิชาการอิสลามในสมัยศตวรรษที่สี่ โดยนำเสนอผลการค้นคว้าด้านการดริบียะฮ์ในอิสลาม ความสำคัญ และความจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมกันในการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชน และสังคมตระหนักถึงการมีอัลลาฮ์ดีงาม

2) อิศฮาญ์ อะห์มัด ฟาร์ฮาน ('Ishāq 'Aḥmad Farḥān) ได้เขียนหนังสือชื่อ “al-Tarbiyyah al-'Islāmiyah bayna al-'Aṣālah wa al-mu'āṣirah” (التربية الإسلامية بين

28 หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 1296

(الأصالة والمعاصرة) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.1982 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้อธิบายเป้าหมายของการศรัทธาในอิสลาม จุดเด่น และความท้าทายของการศรัทธาอิสลามที่มีต่อโลกปัจจุบัน เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยเหลือเยาวชนหนุ่มสาว และมุร้อบบิยะมุสลิม โดยผู้เขียนพยายามตั้งข้อสังเกตและนำเสนอความสัมพันธ์ของอดีต และความเข้าใจของโลกสมัยใหม่ เพื่อจุดประกายการฟื้นฟูการศรัทธาที่ถูกต้อง

3) มุฮัมมัด บิน ลุฎฟี อัสซิบบาฆ (Muhammad ibn al-Luṭfiy al-Sibbāgh) ได้เขียนหนังสือชื่อ “Nazorāt fi al-’Usrah al-Muslimah” (نظرات في الأسرة المسلمة) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1985 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงความสำคัญและบทบาทของครอบครัว โรงเรียน และสังคมมุสลิม ในการปลูกฝังอัคลากดีงามแก่เยาวชน โดยเริ่มจากพื้นฐานการสร้างครอบครัว การให้ความเอาใจใส่บุตร การอบรมสั่งสอน และการขอคူอาให้บุตรเป็นคนดี โดยนำบรรดาอายะฮ์ อัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะของนักวิชาการมาใช้เป็นหลักฐาน

4) นะบิล อัสซะมาลูฎิย (Nabil al-Samālūṭiy) ได้เขียนหนังสือชื่อ “al-Tanzīm al-Madrasiy wa al-Taḥdīth al-Tarbawiy” (التنظيم المدرسي والتحديث التربوي) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.1986 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอจุดเด่นของหนังสือเกี่ยวกับบทบาทสำคัญในการแก้ไขความเลื่อมล้ำ ความแตกต่างในเรื่องการจัดระบบ โครงสร้างการศรัทธาระหว่างการศรัทธาของโลกตะวันตกและตะวันออก ที่มีผลมาจากหลักเกณฑ์ที่มนุษย์กำหนดขึ้นเอง ผู้เขียนนำเสนอแง่มุมการศรัทธาอิสลามจากอัลกุรอานและแบบฉบับของท่านเราะฮูล ซึ่งมีความถูกต้องและไม่มีข้อบกพร่อง โดยนำเสนอความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดระบบการศรัทธา แหล่งที่มา และทัศนะของอุละมาอ์ในเรื่องการจัดการ ศึกษา การสร้างสื่อการสอน ความขัดแย้งของนักวิชาการสมัยใหม่ต่อมุมมองของอิสลาม การมีส่วนร่วมของสังคมในการศรัทธา การมุ่งแก้ไขความคิดที่ไม่ถูกต้องในเรื่องการศรัทธาของโลกตะวันตก โดยนำเสนอข้อแตกต่างจากการศรัทธาอิสลามที่มีความครอบคลุมอธิบายถึงแหล่งที่มา เป้าหมาย แนวทาง และความสอดคล้องกับนัฟสูของมนุษย์

5) ซาบิกุ อะห์มัด มะอูลูม (Sābiq ‘Aḥmad Ma‘alūm) ได้เขียนหนังสือชื่อ “al-Fiqr al-Tarbawiy ‘Inda al-Khaṭīb al-Baghdādīy” (الفكر التربوي عند الخطيب البغدادي) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1993 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมทัศนะของอัลเคาะฎิบ อัลบัฆดาดี ที่เกี่ยวกับแง่มุมต่างๆในเรื่องการสอนและการปลูกฝังอัคลากตามหลักอิสลาม โดยนำเสนอความโดดเด่นทางความคิด และเนื้อหาวิชาการที่มีความครอบคลุมตำราและวรรณกรรมอิสลามหลายๆเล่ม ในสมัยของอัลเคาะฎิบ เป็นหนังสือที่มีความสอดคล้องกับจิตวิญญาณอิสลาม ความคิด เหตุการณ์ และการดำเนินชีวิตของผู้ศึกษาได้ดี ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

6) ะหะมิด ฏอฮา อัศสามิรออียฺ (Ḥamīd Ṭāhā al-Sāmīrā'iy) ได้เขียนหนังสือชื่อ “al-Nizām al-Ijtimā'iy fī al-'Islām” (النظام الإجتماعي في الإسلام) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1993 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับการโครงสร้างของสังคมอิสลามซึ่งมีความโดดเด่นจากโครงสร้างสังคมทั่วไป โดยนำเสนอรากฐานของสังคม การสร้างครอบครัว การให้ความสำคัญต่อเรื่องอศลาฎ และวิทย์ปัญญาของบทบัญญัติอิสลามในการรักษาอศลาฎของสมาชิกในสังคมตามคำสอนและคำสั่งใช้จากอัลกุรอาน และอัลหะดีษเศาะหีหฺ และหะสัน โดยนำการอรรถาธิบายอัลกุรอานของนักวิชาการสะลัฟ มาเสริมความเข้าใจ

7) มุฮัมมัด มุนีร มุรสิยฺ (Muḥammad Munīr Mursiy) ได้เขียนหนังสือชื่อ “al-Tarbiyyah al-'Islāmiyah 'Uṣūluhā wa Taṭawuruhā fī al-Bilād al-'Arabiyyah” (التربية الإسلامية أصولها وتطورها في البلاد العربية) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1993 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอหลักการตริบียะฮฺ แห่งที่มา เป้าหมายและพัฒนาการการตริบียะฮฺของอิสลามในโลกอาหรับผ่านช่วงเวลายาวนานตั้งแต่ยุคที่ศาสนาอิสลามเกิดขึ้นในโลกอาหรับจนถึงยุคสมัยใหม่

8) อัลมัมตะกะฮฺ อัลมัจริบียะฮฺ วิชาเราะฮฺ อัตตริบียะฮฺ อัลวะฎาะเนียฮฺ (al-Mamlakah al-Maghribiyyah Wizārat al-Tarbiyyah al-Wataniyyah) ได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ “al-Tarbiyyah al-'Islāmiyah” (التربية الإسلامية) จัดพิมพ์ครั้งที่ 5 ในปี ค.ศ. 1993 ในหนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอการปลูกฝังคุณลักษณะดีงามตามแบบอย่างของอิสลาม โดยยึดหลักการจากบรรดาอายะฮฺอัลกุรอาน และอัลหะดีษ สำหรับการใช้เป็นหลักฐาน และบทเรียนแบบง่ายสำหรับการทำความเข้าใจ การท่องจำและการนำไปใช้ ในช่วงท้ายของแต่ละบทจะมีแบบฝึกหัดและตัวอย่างเพิ่มเติม ซึ่งเหมาะสำหรับครูผู้สอน ในการทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน

9) อะลี อับดุล อัลหะลิม มะหฺมูด (‘Alīy ‘Abd al-Ḥalīm Maḥmūd) ได้เขียนหนังสือชื่อ “al-Tarbiyyah al-Rūḥiyyah ” (التربية الروحية) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1995 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของครอบครัว โรงเรียน และมัชยิดในการร่วมมือกันปลูกฝังอศลาฎแก่เด็กและเยาวชน โดยนำเสนอเป้าหมาย สื่อ ขอบข่าย และหลักฐานจากอัลกุรอาน และอัลหะดีษ ตามวิธีการปลูกฝังคุณลักษณะดีงามในรูปแบบของอิสลาม ซึ่งเริ่มจากการสร้างหลักการศรัทธาให้มั่นคงเป็นอันดับแรก ต่อมาสติปัญญา และร่างกายตามลำดับ

10) อะบู อับดุลลอฮฺ มุศฏอฟา บิน อัลอะอะดาวียฺ ชัลบายะฮฺ (‘Abū ‘Abdullāh, Muṣṭafā ibn al-'Aadāwiyy Shalbāyah) ได้เขียนหนังสือมีชื่อว่า “Fiqh al-'Akhḷāq wa al-Mu'aāmalāt ma'a al-Muminīn” (فقه الأخلاق والمعاملات مع المؤمنين) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1997 ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงความประเสริฐของคุณลักษณะดีงามต่างๆ และการนำไปใช้

ในด้านของศาสนบัญญัติการปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์ โดยยึดหลักฐานจากอัลกุรอาน และบรรดาอัลหะดีษเศาะหี้หฺ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนของท่านเราะสูล ﷺ

11) อับดุลเราะหฺมาน หะสัน หันบะกัต อัลมะคะนียฺ (‘Abd al-Rahmān Ḥasan Ḥanbākah al-Mīdāniy) ได้เขียนหนังสือชื่อ “al-’Akhlaq al-’Islāmiyah wa ‘Ususuhā” (الأخلاق الإسلامية وأسسها) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.1999 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้บันทึกผลการศึกษาที่เกิดจากการค้นคว้าและการสังเกต ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันและความสนใจที่มีต่อรากฐานทั่วไปของอัครลาอูอิสลาม โดยจำแนกประเด็นต่างๆ เช่น ความสำคัญ ประโยชน์ และผลที่ได้รับจากการมีอัครลาอูที่ดีงาม

12) คอลิด บิน ฮามิด อัลฮาซิมียฺ (Khālid ibn Ḥāmid al-Hāzimiy) ได้เขียนหนังสือชื่อ “‘Uṣūl al-Tarbiyyah al-’Islāmiyah” (أصول التربية الإسلامية) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 2000 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงความสำคัญของอัครลาอูดีงามต่อบุคคลรอบข้าง ครอบครัว และสังคม โดยนำเสนอเป้าหมาย สื่อ และวิธีการปลูกฝังอัครลาอู พร้อมยกตัวอย่างอัครลาอู ผู้เขียนได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการปลูกฝังอัครลาอู และบทบาทของมัศยิด ครอบครัว และโรงเรียน พร้อมได้ยกหลักฐานจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะของนักวิชาการอิสลามจากวรรณกรรมต่างๆ

13) อิบรอฮีม ยาซีน อัลเคาะฎีบ ,อะห์มัด มุฮัมมัด อัชชีบาดียฺ (Ibrāhīm Yāsīn al-Khaṭīb, ‘Aḥmad Muḥammad al-Zibādiy) ได้เขียนหนังสือชื่อ “Sūrah al-Tufūlah fī al-Tarbiyyah al-’Islāmiyah” (صورة الطفولة في التربية الإسلامية) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 2000 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนมีจุดประสงค์ให้ผู้ศึกษาหนังสือทราบถึงวัฒนธรรมอิสลาม แนวคิด และภาพรวมในการปลูกฝังอัครลาอู ตามองค์ประกอบการปลูกฝังอัครลาอู ที่ได้จากทัศนะของนักปราชญ์อิสลามหลายท่าน เช่น อัลเคาะฎีบ อัลบัจจาดียฺ, อัลฆะมาซาลี, อิบนู ซีน, อิบนู ญะมาอะฮฺ และ อิบนู ค็อลดูน เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้เขียนได้แบ่งบทต่างๆของหนังสือ โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจการปลูกฝังอัครลาอูในอิสลาม สื่อและวิธีการปลูกฝัง รวมถึงบทเฉพาะว่าด้วยเรื่องพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย ที่ได้รับบุไว้ในอัลกุรอาน และอัลหะดีษ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จแท้จริงในการใช้เป็นคู่มือการดาร์บียะฮฺ

14) มุฮัมมัด สะอีด มุรสิยฺ (Muḥammad Sayyid Mursiy) ได้เขียนหนังสือชื่อ “Fan Tarbiyyat al-’Awlād fī al-’Islām” (فن تربية الأولاد في الإسلام) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 2001 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้นำอายะฮฺอัลกุรอาน และอัลหะดีษมาเป็นหลักฐาน ในการเสนอความหมายของอัครลาอู สื่อกลาง ศิลปะ และวิธีการในการปลูกฝังอัครลาอูของอิสลามแก่เด็กๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับโลกสมัยใหม่ รวมทั้งพัฒนาการของเด็กทุกเพศทุกวัย

15) หัสเศาะฮฺ บินติ มุฮัมมัด บิน ฟาลิหฺ อัชเศาะฆิร (Hassoh bint Muhammad ibn Fālih al-Saghīr) ได้เขียนหนังสือชื่อ “Ta‘āmul al-Rasūl ﷺ ma‘a al-’Atfāl Tarbawiyyan” (تعامل الرسول ﷺ مع الأطفال تربويا) จัดพิมพ์ในปี ค.ศ.2008 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงชีวประวัติของท่านเราะสูล ﷺ บรรดาเศาะหาบะฮฺ และตาบีอิน ในเรื่องการให้ความตระหนักในการเอาใจใส่เลี้ยงดูบุตรหลานของพวกเขาตามแบบฉบับการศรัทธาของอิสลามอย่างแท้จริง ซึ่งถือเป็นสุนนะฮฺที่มีความถูกต้องและสอดคล้องตามแบบอย่างการปฏิบัติของท่านเราะสูล ﷺ ผู้เขียนนำเสนอเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็ก ความต้องการทางร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ สิทธิของพวกเขาที่พึงได้รับในเรื่องการศรัทธา บทบาทของมารีอับบียฺในการศรัทธาผ่านวิธีการเป็นแบบอย่างที่ดี การจัดการสภาพแวดล้อม การนำเสนอเรื่องราว การเอาใจใส่เรื่องการค้าเตือนการศรัทธาของท่านเราะสูล ต่อลูกกำพร้า คุณลักษณะของมารีอับบียฺที่ประสบความสำเร็จ และผลของการศรัทธาตามรูปแบบของอิสลาม และตัวอย่างจุดยืนของบรรดาชาวสลัฟศอลิหฺ

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า วรรณกรรมส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญเรื่องความประเสริฐของอัลลาฮฺ แนะนำการปฏิบัติตนของผู้ศรัทธาต่อเพื่อนมนุษย์ ความสนใจต่อรากฐานทั่วไปของอัลลาฮฺอิสลาม โดยจำแนกประเด็นต่างๆ เช่น ความสำคัญ ประโยชน์ และผลที่ได้รับจากการมีอัลลาฮฺที่ดั่งาม การนำเสนอเป้าหมาย สื่อ และวิธีการปลูกฝังอัลลาฮฺในรูปแบบของอิสลาม โดยเริ่มจากการสร้างหลักการศรัทธาให้มั่นคงเป็นอันดับแรก ต่อมาสติปัญญา และร่างกายตามลำดับ นอกจากนี้ มีการยกตัวอย่างอัลลาฮฺที่ดี บทเรียนแบบง่ายสำหรับการทำความเข้าใจ การท่องจำและการนำไปใช้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับโลกสมัยใหม่ รวมทั้งพัฒนาการของเด็กทุกเพศ ทุกวัย และกล่าวถึงความจำเป็นของทุกฝ่ายที่ต้องมีส่วนร่วมกันในการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนและสังคม บทบาทของมัสยิด ครอบครัว และโรงเรียน ในการปลูกฝังอัลลาฮฺดั่งามแก่เยาวชน โดยยึดหลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอาน และบรรดาอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนของท่านเราะสูล ﷺ และทัศนะของบรรดาอุละมาอ์อิสลามซึ่งเป็นที่ยอมรับมาใช้เป็นหลักฐาน

1.5.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพ ปัญหาและแนวทางการปลูกฝังอัลลาฮฺแก่นักเรียน ผู้วิจัยพอยกตัวอย่างงานวิจัย ดังนี้

พระพงษ์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2541) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาปัญหา สาเหตุ และการแก้ไข พบว่า การสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆ ครูผู้สอนในโรงเรียนได้ปลูกฝังคุณธรรม โดยในชั้นการนำเข้าสู่บทเรียนการ

สอนรายวิชาต่าง ๆ ได้พูดถึงเนื้อหาหรือกิจกรรม โรงเรียนกำหนดการปลูกฝังคุณธรรมทุกด้าน ในการสอนเนื้อหาวิชาในทุกรายวิชาและทุกครั้งที่ทำการสอน ปัญหาที่พบส่วนมากจะเกิดจากตัวนักเรียนเอง คือ นักเรียนบางส่วนไม่ได้ให้ความสนใจ อีกทั้งยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าวเท่าที่ควร การสอดแทรกคุณธรรมด้านต่าง ๆ ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ ซึ่งโรงเรียนแก้ปัญหาโดยจัดทำโครงการอบรมสัมมนาเทคนิควิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ครูอาจารย์

การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง โรงเรียนได้ดำเนินการโดยการสอนรายวิชา ที่มีเนื้อหาด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการใช้สื่อการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีการอบรมหน้าเสาธงโดยครูเวรและครูที่ปรึกษา มีการอบรมประจำสัปดาห์ โดยคณะกรรมการงานคุณธรรมและจริยธรรม เชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้การอบรม มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญอื่นๆ การจัดกิจกรรมค่ายพุทธบุตร แต่โรงเรียนขาดงบประมาณในการดำเนินการนักเรียน บางส่วนยังไม่มีการปฏิบัติตามเป้าหมาย เนื่องจากสื่อจากภายนอกมีอิทธิพล เช่น สื่อวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ มีการลอกเลียนแบบในตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม โรงเรียนได้แก้ปัญหา โดยการให้คำแนะนำในการเลือกสื่อ การเชิญวิทยากรมาให้การอบรมมากขึ้น และจัดสรรงบประมาณให้เพิ่มเติม

การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โรงเรียนได้มีการกำหนดกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน อาจารย์ทุกคนและนักเรียนร่วมมือกัน การจัดกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน มีการจัดกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากการเรียนการสอน จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาสำคัญที่พบคือ การจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมไม่สามารถจัดได้ครบทุกระดับชั้น นักเรียนบางส่วนขาดความสนใจและไม่กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนแก้ปัญหาโดยจัดให้มีป้ายคำเตือน คำสุภาษิตเพื่อปลูกฝังคุณธรรมด้านต่าง ๆ ขอความร่วมมือจากส่วนราชการ ชุมชนและวัดเพื่อกำหนดมาตรการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

เสาวณี เรวัตโต (2547) ได้ศึกษาปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของครูให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ของครูที่มีสถานภาพต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ นักเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน และด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน ส่วนด้านการเรียนการสอน ด้านการประพฤติปฏิบัติของครูและด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนของนักเรียน มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ครูส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม

จริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนในแต่ละด้าน คือ 1) ด้านการเรียนการสอน ครูควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้มากขึ้น 2) ด้านการประพฤติปฏิบัติของครู ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน 3) ด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนักเรียน ครูควรแนะนำในการคบเพื่อนให้แก่แก่นักเรียน 4) ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน ผู้ปกครองควรใช้เวลาอบรมนักเรียน และ 5) ด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน ครูควรเพิ่มมาตรการในการควบคุมสื่อต่างๆให้มากขึ้น

กรรณิการ์ ชุมภูเมือง (2548) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ของโรงเรียนสันกลางวิทยา อำเภอพานจังหวัดเชียงราย พบว่า สภาพการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ด้านวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนสันกลางวิทยา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ด้านการวางแผน (P) ด้านการปฏิบัติงาน (D) ด้านการตรวจสอบ (C) และด้านการปรับปรุงและแก้ไข (A) และแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ด้านวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนสันกลางวิทยา ควรใช้วิธีการอบรมเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในทุกวันสุดสัปดาห์หรือทุกสิ้นเดือน การเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้

กำแหง จิตตะมาก (2548) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ด้วยการสังเคราะห์แนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ 5 แนวทาง คือการพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การใช้ตัวแบบที่ดี การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และการนำผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม 2) แนวทางการพัฒนาคุณธรรมฯ แก่ผู้เรียน ตามแนวทางทั้ง 5 มีความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนด 3) แนวทางการพัฒนาคุณธรรมแก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทองตามแนวทางทั้ง 5 มีความเป็นไปได้

ประมวล นอมจิตร (2548) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน โรงเรียนวัดบ้านโป่ง “สามัคคีคุณูปถัมภ์” อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีเพื่อประเมินบริบทด้าน การปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียน ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตของโครงการ ผลการประเมินพบว่า ในด้านบริบท โรงเรียนมีความต้องการจำเป็นเพื่อการปฏิรูปการ

เรียนรู้ คือ การพัฒนาด้านจริยธรรมของผู้เรียน ด้านปัจจัยเบื้องต้น โรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ด้านกระบวนการ พบว่ามีการดำเนินงานเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด การอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ครู การจัดกระบวนการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมของครู และการนิเทศภายใน เป็นไปตามแผนและระยะเวลาที่กำหนด และอยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินที่กำหนด และด้านผลผลิต พบว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์ คือ ครูร้อยละ 80 มีพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น และนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 80 ตามเกณฑ์ที่กำหนด

กุศล ถีถ้วน (2550) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนตามทัศนะของครูโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม (สินทรัพย์อนุสรณ์) สำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ด้านนิเทศและการสอน และด้านการบริหารตามลำดับ

บุญฤทธิ์ ปิ่นทับทิม (2550) ได้ศึกษาเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและแนวทางพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ภาคกลาง เพื่อศึกษาคุณธรรมจริยธรรมและแนวทางพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ภาคกลางจำแนกตาม จังหวัดที่ตั้งและประเภทของโรงเรียน พบว่า คุณธรรมจริยธรรมอิสลามนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากและปานกลางเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย คือ ความสุภาพถ่อมตน ความเมตตา ความบริสุทธิ์ใจ ความอดทนและการให้อภัย

ระดับคุณธรรมจริยธรรมอิสลามนักเรียนจำแนกตามจังหวัดที่ตั้ง ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คุณธรรมจริยธรรมด้านความบริสุทธิ์ใจและความสุภาพถ่อมตน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคุณธรรมจริยธรรมด้าน ความอดทน ความเมตตาและการให้อภัย แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และแยกตามประเภทโรงเรียนที่มีการจัดตั้งมูลนิธิ และโรงเรียนที่ไม่มีการจัดตั้งมูลนิธิพบว่าทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนให้คู่ตัวอย่างจากท่านศาสนทูตมุฮัมมัดด้านความเมตตาให้ช่วยเหลือเด็กกำพร้า ด้านการให้อภัย ไม่ให้โกรธกันเกิน 3 วัน ด้านความบริสุทธิ์ใจให้ทำใจบริสุทธิ์ ด้านความสุภาพถ่อมตน จัดสิ่งแวดล้อมด้านมารยาททั้งในโรงเรียนและในห้องเรียน

มีรพีต มะยูโซ๊ะ (2551) ได้ศึกษาแบบอย่างของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษา จังหวัดนราธิวาส ตามทัศนะของผู้บริหารและครูอิสลามศึกษา เพื่อศึกษาแบบอย่าง ทางจริยธรรม 3 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการปฏิบัติตน และด้านการปฏิบัติต่อบุคคลอื่น และรวบรวมข้อเสนอแนะ ผลการวิจัยพบว่า แบบอย่างทางจริยธรรมของครูอิสลามศึกษาโดย ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับเป็นแบบอย่างได้ดี ผู้บริหารและครูอิสลามศึกษามีข้อเสนอแนะต่อ แบบอย่างของครูอิสลามศึกษารายด้าน คือ 1) ด้านการปฏิบัติงานต้องมีความเต็มใจ เต็มที่ ทำงาน เต็มเวลา และตรงต่อเวลา ตลอดจนต้องมีความรับผิดชอบต่องาน และทำงานเสร็จตามเป้าหมาย 2) ด้านการปฏิบัติตนจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่น ด้วยการ ปฏิบัติตามแนวทางของอิสลามอย่างเคร่งครัด และ 3) ด้านการปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ควรให้ความ ช่วยเหลือนักเรียน เพื่อนครู และบุคคลอื่นสม่ำเสมอ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และมีความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่นในชุมชน

มุมีนี๊ะห์ บูงอตาหยง (2552) ได้ศึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตพื้นที่ การศึกษายะลา เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนตาม ความเห็นของครู โดยภาพรวมและรายด้านมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารและฝ่าย กิจกรรมหรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีความเห็นตรงกันว่า โรงเรียนทั้งหมดมีการ ใช้รูปแบบกิจกรรม 6 รูปแบบ ได้แก่ กิจกรรมฮาเลาะฮะฮุ (กลุ่มศึกษาอิสลาม) กิจกรรมละหมาด กิยามุลลัยลุลญะมาอะฮุ กิจกรรมถือศีลอดร่วมกันเดือนละ 1-2 ครั้ง กิจกรรมพี่เตือนน้อง/เพื่อนเตือน เพื่อน กิจกรรมบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับความประเสริฐของคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละด้าน และ ค่าตอบแทนจริยธรรมอิสลาม

ด้านปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า ผู้บริหารและ ฝ่ายกิจกรรมหรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีความเห็นที่สอดคล้องกัน คือ ปัญหา ด้านเวลาไม่เพียงพอและงบประมาณที่มีจำกัด บุคลากรบางส่วนขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ ได้รับมอบหมาย และไม่ให้ความร่วมมือเต็มที่ นักเรียนขาดจิตสำนึกและไม่เห็นคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรม ความแตกต่างทางด้านฐานะของครอบครัว ขาดความร่วมมือจากผู้ปกครอง พ่อแม่ไม่ค่อย เอาใจใส่เรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นุทรหลาน และไม่มีกิจกรรมที่เน้นเฉพาะด้าน

และด้านข้อเสนอแนะพบว่า ผู้บริหาร บุคลากรและนักเรียนควรสร้างจิตสำนึกที่ ดีในการปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ควรมีการปรับปรุงเวลาเรียนและให้มีความ พร้อมด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความสามารถในการนำเสนอรูปแบบ กิจกรรมและมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรม ควรมีกิจกรรมประชุมพบปะผู้ปกครองเป็นประจำ

ควรจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมการทำฮาลาเกาะห์ประจำโรงเรียน และจัดให้มีการประชุมฮาลาเกาะห์ทุกสัปดาห์ และกิจกรรมการเยี่ยมชมตามบ้านของนักเรียน

จากการศึกษาอัลกุรอาน อัลหะดีษ วรรณกรรม และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าการปลูกฝังอ็คลากุแก่นักเรียน เป็นงานที่สำคัญมากในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ไม่ใช่งานเฉพาะบุคคล แต่เป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน จะต้องให้ความร่วมมือกันในการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนซึมซับพฤติกรรมทางอ็คลากุมากที่สุด ทั้งทางด้านการปฏิบัติตนเองและสังคม หากแต่ปัจจุบัน สภาพแวดล้อมของสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้คนส่วนใหญ่ต่างให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนตนและกำนิยมิที่ผิดจากหลักการอิสลาม ขาดการคำนึงถึงหลักคุณธรรมและอ็คลากุในชีวิตประจำวัน ในขณะที่เยาวชนมุสลิมกำลังเผชิญความเสี่ยงจากพฤติกรรมเสื่อมเสียจากสภาพแวดล้อมรอบตัวและสื่อต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการลอกเลียนแบบ สภาพดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการฟื้นฟูและพัฒนาค้นหาวิธีการและแนวทางการปลูกฝังอ็คลากุแก่นักเรียนในโรงเรียน จากแนวทางการปลูกฝังอ็คลากุที่มีความสอดคล้องกับหลักการอิสลามและสามารถดำเนินการได้จริงในโรงเรียน ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการปลูกฝังอ็คลากุแก่นักเรียนตามแนวคิดและวิธีการปลูกฝังอ็คลากุในอิสลาม ซึ่งพบว่ามี 6 วิธีการที่สำคัญ ได้แก่ วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี วิธีการสร้างแรงจูงใจ วิธีการดักเตือน วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอ็คลากุอย่างสม่ำเสมอ และวิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการปลูกฝังอ็คลากุแก่นักเรียนในโรงเรียน

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวคิดและวิธีการปลูกฝังอ็คลากุในอิสลาม ตลอดจนศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการปลูกฝังอ็คลากุแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2553 ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกรอบการดำเนินวิจัย ดังนี้ (ดูภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แสดงกรอบการดำเนินวิจัยสภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังอศลาแก่ นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี

การดำเนินการศึกษาตามระยะต่างๆ ข้างต้น มีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษากรอบแนวคิดและวิธีการปลูกฝังอศลาในอิสลามจากการศึกษาค้นคว้า คำภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ วรรณกรรม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารอบแนวคิดและวิธีการปลูกฝังอศลาในอิสลาม 6 วิธี ได้แก่ วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี วิธีการสร้างแรงจูงใจ วิธีการตักเตือน วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอศลาอย่างสม่ำเสมอ และวิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร ดังนี้

1.6.1.1 การทบทวนแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ 2 แหล่ง คือ

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) มีดังนี้

1.1) คัมภีร์อัลกุรอาน และหนังสือตัฟซีร์อัลกุรอาน เช่น Tafsīr al-Qurān al-Azīm ของ 'Abū al-Fidā' Ismā'īl ibn Kathīr และ Fīzilāl al-Qurān ของ Sayyid Quṭub เป็นต้น

1.2) หนังสืออัลหะดีษที่เป็นอัสเศาะหาหฺ เช่น Ṣaḥīḥ al-Bukhāriy ของ al-Bukhāriy, Muḥammad Ibn Ismā'īl Ṣaḥīḥ Muslim ของ Muslim, Muslim ibn al-Ḥajjaj al-Qusyayriy ที่เป็นอัส-สุนัน เช่น Sunan al-Tirmidhiy ของ al-Tirmidhiy, Muḥammad ibn 'Iṣā และที่เป็นอัล-มะซานีด เช่น al-Imām 'Aḥmad ibn Ḥanbal ของ 'Aḥmad ibn Ḥanbal เป็นต้น

1.3) หนังสือต่างๆของบรรดานักวิชาการอิสลามที่กล่าวถึงกรอบการปลูกฝังอศลาḡในอิสลาม เช่น Fiqh al-'Akhḻāq wa al-Mu'aāmalāt ma'a al-Muminīn ของ 'Abū 'Abdullāh, Muṣṭāfā ibn al-'Aadāwiyy Shālbāyah, al-'Akhḻāq al-'Islāmiyyah wa Ususuhā ของ 'Abd al-Raḥmān Ḥasan Ḥanbākah al-Mīdāniy, al-'Akhḻāq bayna al-Falāsafah wa-'Ulamāa al-'Islāmiy ของ Muṣṭāfā Hilmiy, al-Tarbiyyah al-Rūḥiyyah ของ 'Aliy 'Abd al-Ḥalīm Maḥmūd, และหนังสือทางด้านครุศาสตร์อิสลามที่กล่าวถึงแนวทางการปลูกฝังอศลาḡในอิสลาม เช่น al-Tarbiyyah fī al-'Islām ของ 'Aḥmad Fu'ād al-'Aḥwāniy, Uṣūl al-Tarbiyyah al-'Islāmiyyah ของ Khālid ibn Ḥāmid al-Ḥāzimiyy, Sūrah al-Ṭufūlah fī al-Tarbiyyah al-'Islāmiyyah ของ 'Ibrāhīm Yāsīn al-Khaṭīb, 'Aḥmad Muḥammad al-Zibādiy, al-Fiḡr al-Tarbawiy 'Inda al-Khaṭīb al-Baḡhdādiy ของ Sābiq 'Aḥmad Ma'alūm, al-Tarbiyyah al-'Islāmiyyah ของ al-Mamlakah al-Maghribiyyah Wizārat al-Tarbiyyah al-Waṭaniyyah, al-Nizām al-Ijtimā'iy fī al-'Islām ของ Ḥamīd Ṭāhā al-Sāmirā'iy, Fan Tarbiyyat al-'Awlād fī al-'Islām ของ Muḥammad Sayyid Mursiy, Naẓorāt fī al-'Usrah al-Muslimah ของ Muḥammad ibn al-Luṭfiy al-Sibbāgh เป็นต้น

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) มีดังนี้

2.1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน เช่น พิระพงษ์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2541), เสาวณี เรวัตโต (2547), กรรณิการ์ ชุมภูเมือง (2548), กำแพง จิตตะมาก (2548), ประมวล นอมจิตร์ (2548), ชูเฟียร์ คำตำราญ (2549), กุศล

ถีถ้วน (2550), บุญฤทธิ์ ปิ่นทับทิม (2550), มีรพีต มะยูโซ๊ะ (2551) และ มุมีนีะห์ บุงอตาหยง (2552) เป็นต้น

2.2) หนังสือพจนานุกรมอธิบายศัพท์ภาษาอาหรับทั้งที่เป็นภาษาอาหรับและภาษาไทย เช่น ปทานุกรม อาหรับ – ไทย ของมานพ วงศ์เสงี่ยม และ al-Qāmūs al-Muhīt ของ Majd al-Dīn Muḥammad ibn ya‘aqūb al-Fayrūs al-Aābādiy

1.6.1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์และแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) รวบรวมอายุอะฮ์ลุลกุรอานและอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังอัลลากุในอิสลาม คุณลักษณะพิเศษ และแนวทางการปลูกฝังอัลลากุแก่นักเรียน
- 2) รวบรวมทัศนะของนักวิชาการอิสลาม ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับอัลลากุอิสลาม การปลูกฝังอัลลากุในอิสลาม คุณลักษณะพิเศษ และแนวทางการปลูกฝังอัลลากุแก่นักเรียน
- 3) รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัลลากุอิสลาม และแนวทางการปลูกฝังอัลลากุแก่นักเรียน

1.6.1.3 การจัดทำข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่ได้ โดยรวบรวมแล้วแยกตามหัวข้อที่ได้กำหนด คือ

- 1) อัลลากุในอิสลาม
 - 2) การปลูกฝังอัลลากุในอิสลาม
 - 3) คุณลักษณะพิเศษของการปลูกฝังอัลลากุในอิสลาม
 - 4) องค์ประกอบแนวทางการปลูกฝังอัลลากุแก่นักเรียนในโรงเรียน
 - 5) การสังเคราะห์กรอบแนวคิดการปลูกฝังอัลลากุในอิสลาม
- จากนั้นได้ทำการสังเคราะห์ออกเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพในขั้นต่อไป

1.6.1.4 แหล่งศึกษาและค้นคว้าที่สำคัญ

- 1) หอสมุดจอห์นเอฟเคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 2) หอสมุดวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 3) หอสมุดมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา
- 4) หอสมุดแห่งชาติ
- 5) เว็บไซต์ต่างๆ

**ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังอัธยาศัยแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชน
สอนศาสนาอิสลาม จากการใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์**

การศึกษาระยะที่ 2 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลโดยใช้
แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.6.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ในระยะนี้
ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงาน
การศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ที่ปฏิบัติงานอยู่ในปีการศึกษา 2553 แยกตามอำเภอ และขนาดของ
โรงเรียน แสดงตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี

อำเภอ	โรงเรียน			ผู้บริหาร สถานศึกษา	ครูผู้สอน
	ขนาดใหญ่	ขนาดกลาง	ขนาดเล็ก		
1. ปะนาเราะ	1	3	2	18	313
2. เมือง	4	2	4	30	614
3. ยะหริ่ง	1	1	3	15	221
4. หนองจิก	1	3	1	15	236
5. โศกโพธิ์	1	3	4	24	403
6. ยะรัง	2	1	6	27	256
7. มายอ	1	2	7	30	271
8. แม่ลาน	-	-	1	3	23
9. พังยางแดง	-	1	3	12	184
10. ไม้แก่น	-	-	1	3	19
11. สายบุรี	2	6	1	27	466
12. กะพ้อ	-	-	-	-	-
รวม	13	22	33	204	3,006
รวมทั้งหมด		68		3,210	

ที่มา : ข้อมูลสารสนเทศ โรงเรียนเอกชนในระบบ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี (2553)

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจำนวน 346 คน จากประชากรทั้งหมด 3,210 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970:608) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 68 คน และครูผู้สอน 278 คน ด้วยวิธีการแบ่งกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1) การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี จาก 68 โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งหมด 68 คน

2.2) การเลือกสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 278 คน สุ่มจากครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานีทุกโรงเรียน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ต้องการ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัดส่วนตัวอย่างครูเพื่อให้ได้สัดส่วนที่สมดุลกัน ในแต่ละขนาดของโรงเรียน ดังนี้

โรงเรียนขนาดใหญ่ 7 คน /โรงเรียน รวม 91 คน

โรงเรียนขนาดกลาง 4 คน /โรงเรียน รวม 88 คน

โรงเรียนขนาดเล็ก 3 คน /โรงเรียน รวม 99 คน

รวมทั้งสิ้น 278 คน

รายละเอียดของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในเก็บข้อมูลแบบสอบถาม แสดงตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ขนาดโรงเรียน	ประชากร		กลุ่มตัวอย่าง		
	โรงเรียน	ผู้บริหารสถานศึกษา	ครูผู้สอน	ผู้บริหารสถานศึกษา	ครูผู้สอน
ขนาดใหญ่	13	39	1,406	13	91
ขนาดกลาง	22	66	1,117	22	88
ขนาดเล็ก	33	99	687	33	99
รวม		204	3,006	68	278
รวมทั้งสิ้น	68	3,210		346	

ที่มา : ข้อมูลสารสนเทศ โรงเรียนเอกชนในระบบ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี (2553)

3) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 18 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงกำหนด สัดส่วนตัวอย่างในแต่ละขนาดของโรงเรียน ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ตามขนาดของโรงเรียน

ขนาดโรงเรียน	ชื่อโรงเรียน	กลุ่มตัวอย่าง	
		ผู้บริหารสถานศึกษา	ครูผู้สอน
ขนาดใหญ่	1. ศาสนูปถัมภ์	1	1
	2. ส่งเสริมศาสน์	1	1
	3. มูลนิธิอาชีวะสถาน	1	1
ขนาดกลาง	4. มุฮัมมาดียะห์	1	1
	5. สามารถดีวิทยา	1	1
	6. ราษฎร์ประชานุเคราะห์	1	1
ขนาดเล็ก	7. วิทยาอิสลาม	1	1
	8. นูรุลอิสลามภูมิวิทยา	1	1
	9. อามานะวิทยา	1	1
รวมทั้งสิ้น		9	9
		18	

1.6.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 2 เป็นแบบสอบถาม และแบบ สัมภาษณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) แบบสอบถาม แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบบมาตรา ส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ตัวเลือก และแบบสอบถามปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มี ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check – List) เกี่ยวกับ เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และขนาดของ โรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการปลูกฝัง อักลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด ปัตตานี ปีการศึกษา 2553 ตามวิธีการปลูกฝังอักลาก 6 วิธีการ คือ

1. วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี
2. วิธีการสร้างแรงจูงใจ
3. วิธีการตัดเตือน
4. วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม
5. วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัคลากอย่างสม่ำเสมอ
6. วิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี

2) แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์นี้ ผู้วิจัยสร้างโดยกำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน ตามวิธีการปลูกฝังอัคลาก 6 วิธี คือ วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี วิธีการสร้างแรงจูงใจ วิธีการตัดเตือน วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัคลากอย่างสม่ำเสมอ และวิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี รวมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

1.6.2.3 การสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1) การสร้างแบบสอบถาม

1.1) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือจากแบบวัดและประเมินผล รวมทั้งตัวอย่างแบบสอบถามเกี่ยวกับการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2) กำหนดขอบเขตการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน ตามวิธีการปลูกฝังอัคลาก 6 วิธี คือ วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี วิธีการสร้างแรงจูงใจ วิธีการตัดเตือน วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัคลากอย่างสม่ำเสมอ และวิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี จากนั้นผู้วิจัยสร้างเครื่องมือตามขอบเขตที่กำหนด

1.3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอคำแนะนำ และตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษา การสื่อความหมายและความครอบคลุมสมบูรณ์แบบของแบบสอบถาม

1.4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ หาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (Item Objective Congruence Index :IOC) โดยตรวจสอบข้อคำถาม ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ด้านวัดประเมินผลหรือวิจัย รวมทั้งด้านภาษาไทย เพื่อพิจารณาด้านภาษาที่ใช้ในข้อคำถาม จำนวน 3 คน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญอาจมีความเชี่ยวชาญหลายด้านในคนเดียวกัน และต้องได้ค่า $IOC \geq 0.50$ ขึ้นไป ถ้าต่ำกว่าผู้วิจัยจะนำมาปรับปรุง (พิสนุ พงศ์ศรี, 2549:138-140) พิจารณาลงความเห็นและให้คะแนนดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้อง

-1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้อง

1.5) นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยการตรวจสอบความสอดคล้องภายในด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ใช้สูตรของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

วิธีการปลูกฝังอัครลาภแก่นักเรียน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	
	สภาพการปฏิบัติจริง	ปัญหาการดำเนินการ
1. วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี	.8024	.8565
2. วิธีการสร้างแรงจูงใจ	.7449	.7659
3. วิธีการดัดเตือน	.7797	.8254
4. วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม	.8288	.8580
5. วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัครลาภอย่างสม่ำเสมอ	.8253	.8724
6. วิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี	.6255	.7891
รวมค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	.9211	.9246

จากตารางที่ 4 อธิบายได้ว่า แบบสอบถามชุดนี้ มีวิธีการปลูกฝังอัครลาภแก่นักเรียน จำนวน 6 วิธีการ 30 ข้อ จำแนกตามสภาพการปฏิบัติจริงมีค่าความเชื่อมั่น .9211 และปัญหาการดำเนินการ .9246 ตามลำดับ

1.6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ แล้วจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่ม ตัวอย่างในการวิจัย

1.7) นำผลการศึกษาที่พบจากแบบสอบถาม มาสร้างเป็นแบบสอบถาม ร่างแนวทางการปลูกฝังอัคลากุแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงาน การศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ ในระยะที่ 3 ต่อไป

2) การสร้างแบบสัมภาษณ์

2.1) ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.2) จัดทำแบบสัมภาษณ์ อย่างมีโครงสร้างโดยกำหนดขอบเขตคำถามให้ ครอบคลุมเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาการปลูกฝังอัคลากุแก่นักเรียนใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตามวิธีการปลูกฝังอัคลากุ 6 วิธี คือ วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี วิธีการสร้างแรงจูงใจ วิธีการตักเตือน วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม วิธีการจัดกิจกรรม ปลูกฝังอัคลากุอย่างสม่ำเสมอ และวิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี จากนั้นผู้วิจัยสร้างเครื่องมือตาม ขอบเขตที่กำหนด

2.3) นำแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างที่เสร็จแล้วนำเสนออาจารย์ที่ ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.4) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุง แล้วนำไปทดลองสัมภาษณ์ บุคคลที่ ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 1 ครั้ง

2.5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ทดลองแล้วมาปรับปรุงข้อคำถามอีกครั้งหนึ่งแล้ว จึงนำออกใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

1.6.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน โดยทำเรื่องขอหนังสือรับรอง และหนังสือแนะนำตัวจากภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษา เอกชนจังหวัดปัตตานี เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

จากนั้นผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวจากภาควิชาอิสลามศึกษา ไปยังโรงเรียนที่จะทำ การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ด้วยตัวเอง รวมทั้งทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ด้วย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมด โดยได้รับแบบสอบถามคืน 346 ฉบับ และตรวจสอบเป็นฉบับสมบูรณ์จำนวน 346 ฉบับ คิดเป็นร้อยละหนึ่งร้อย ของแบบสอบถาม และ สัมภาษณ์เพิ่มเติม 18 คน เพื่อนำมาดำเนินการสร้างร่างแนวทางการปลูกฝังอ็คลากแก่นักเรียนใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ตามขั้นตอน การวิจัยต่อไป

1.6.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) แบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อภิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติการวิจัย โดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้
ตอนที่ 1 คำนวณค่าร้อยละ เพื่อนำมาประกอบการอภิปรายผลในการศึกษาค้นคว้า
ตอนที่ 2 กำหนดคะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า แสดงระดับสภาพและปัญหา การปลูกฝังอ็คลากแก่นักเรียนใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษา เอกชนจังหวัดปัตตานี ดังนี้

- 1 หมายถึง มีสภาพและปัญหาการปลูกฝังอ็คลากอยู่ในระดับน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง มีสภาพและปัญหาการปลูกฝังอ็คลากอยู่ในระดับน้อย
- 3 หมายถึง มีสภาพและปัญหาการปลูกฝังอ็คลากอยู่ในระดับปานกลาง
- 4 หมายถึง มีสภาพและปัญหาการปลูกฝังอ็คลากอยู่ในระดับมาก
- 5 หมายถึง มีสภาพและปัญหาการปลูกฝังอ็คลากอยู่ในระดับมากที่สุด

จากนั้นผู้วิจัยคำนวณหาค่าเฉลี่ยรวม 6 วิธีการ นำเสนอในรูปแบบตาราง และแปลผล ตามลำดับ โดยใช้เกณฑ์การประเมินระดับคะแนนเฉลี่ยในการแปลความหมาย ตามหลักการ วิเคราะห์ความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

- 1.00 - 1.49 หมายถึง มีสภาพและปัญหาการปลูกฝังอ็คลากอยู่ในระดับน้อยที่สุด
- 1.50 - 2.49 หมายถึง มีสภาพและปัญหาการปลูกฝังอ็คลากอยู่ในระดับน้อย
- 2.50 - 3.49 หมายถึง มีสภาพและปัญหาการปลูกฝังอ็คลากอยู่ในระดับปานกลาง
- 3.50 - 4.49 หมายถึง มีสภาพและปัญหาการปลูกฝังอ็คลากอยู่ในระดับมาก
- 4.50 - 5.00 หมายถึง มีสภาพและปัญหาการปลูกฝังอ็คลากอยู่ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และแนวทางการ ปลูกฝังอ็คลากแก่นักเรียนใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน

จังหวัดปัตตานี วิเคราะห์โดยวิธีการสังเคราะห์ความคิดเห็นที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน แล้วนำมาจัดกลุ่มประกอบการอภิปรายผล

2) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาสรุปประเด็นสำคัญของแต่ละประเด็น สภาพ ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาการปลูกฝังอัลลาคูแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตามวิธีการปลูกฝังอัลลาคู 6 วิธี คือ วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี วิธีการสร้างแรงจูงใจ วิธีการตักเตือน วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัลลาคูอย่างสม่ำเสมอ และวิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี รวมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ได้ นำเสนอเชิงบรรยายประกอบการอภิปรายผล

1.6.2.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล ระยะเวลาที่ 2 ดังนี้

- 1) ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ผู้วิจัยใช้วิธีการแจกแจงความถี่ และวิเคราะห์ค่าร้อยละ โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง
- 2) ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ผู้วิจัยใช้วิธีการแจกแจงความถี่หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 3) ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 3 ซึ่งเป็นปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดความถี่โดยนำเสนอในรูปของความเรียง

ระยะที่ 3 ศึกษาแนวทางการปลูกฝังอัลลาคูแก่นักเรียน ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี

การศึกษาระยะที่ 3 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่อร่างแนวทางการปลูกฝังอัลลาคูแก่นักเรียน ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการการศึกษาอิสลามและอิสลามศึกษา 10 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 5 คน และครูผู้สอน 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน เพื่อยืนยันแนวทางการปลูกฝังอัลลาคูแก่นักเรียน ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.6.3.1 กำหนดหลักเกณฑ์ในการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- 1) มีประสบการณ์การบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อย่างน้อย 10 ปี หรือ
- 2) มีความเชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งต่อไปนี้
 - 1.1) การศึกษาอิสลาม
 - 1.2) อิสลามศึกษา

1.6.3.2 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามร่างแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี จากผลการศึกษาใน ระยะที่ 2 เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ มีขั้นตอนดังนี้

1) สร้างแบบสอบถามร่างแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี

2) นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไข

1.6.3.3 แนวทางการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยทบทวนผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนัดหมายเก็บข้อมูล และทำหนังสือเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากนั้นดำเนินการให้ข้อมูลสภาพ ปัญหา และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหา การปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ที่ได้จากการศึกษาระยะที่ 2 และเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง

1.6.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1) ในด้านสถานภาพของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยใช้วิธีการใช้วิธีการนับความถี่ และหาค่าร้อยละ

2) ในด้านความเหมาะสม ใช้วิธีการหาค่าความเหมาะสมที่ยอมรับได้ตามรายการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน โดยคำนวณค่าดัชนีของความสอดคล้อง IC (Index of Concurrence) คัดเลือกข้อความที่มีค่าความสอดคล้องเชิงเนื้อหาตั้งแต่ .50 ขึ้นไป

3) ในประเด็นข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละด้าน ใช้วิธีการจัดกลุ่มข้อมูล (Clustering) จากนั้นจึงหาความคล้ายคลึงของข้อมูล เช่น การเปรียบเทียบลักษณะที่เหมือน หรือ คล้ายคลึงของข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านเมื่อได้ข้อค้นพบความเหมือน ความต่างของ ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้วิจัยจะประมวลข้อมูลเข้าด้วยกัน โดยการนำข้อมูลย่อย ๆ มาสรุปตามประเด็นแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน ทั้งนี้ผู้วิจัยจะคำนึงถึงกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ เป็นสำคัญ

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ ดังนี้

1.7.1 การอ้างอิงอัลกุรอานผู้วิจัยจะใช้มาตรฐานการอ้างอิงโดยระบุชื่อสูเราะฮ์และลำดับอายะฮ์ เช่น (อัลมาอิดะฮ์: 22) หมายถึง สูเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ ที่ 22

1.7.2 การอ้างอิงอัลหะดีษผู้วิจัยจะอ้างอิงถึงผู้บันทึกหะดีษและหมายเลขหะดีษ เช่น (หะดีษบันทึกโดย al-Tirmidhiy หะดีษหมายเลข 2516) โดยใช้การเขียนแบบเชิงอรรถ

1.7.3 การแปลและการอธิบายความหมายอายะฮ์อัลกุรอานเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจะยึดคำกัร้อลกุรอานพร้อมความหมายของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย ซึ่งจัดพิมพ์และเผยแพร่โดยศูนย์กษัตริย์พะฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอานแห่งนครมะดีนะฮ์ มุเนาวเราะฮ์ ฮ.ศ.1419

1.7.4 การแปลตำราหนังสือและเอกสารต่างๆที่เป็นภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจะแปลความหมายโดยภาพรวม และจะคงรักษาความหมายของข้อความเดิมอย่างสมบูรณ์ที่สุด

1.7.5 การปริวรรตอักษรอาหรับ – ไทย และ อาหรับ – อังกฤษ ผู้วิจัยจะใช้อักษรที่เทียบโดยวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และตารางปริวรรตอักษรของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

1.7.6 การอ้างอิงผู้วิจัยจะใช้การอ้างอิงแบบนาม – ปี (Author – Date) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าที่ใช้อ้างอิงในวงเล็บ (...)

1.7.7 รูปแบบการพิมพ์งานวิจัย ผู้วิจัยใช้คู่มือการเขียนและการพิมพ์วิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปี 2545 และคู่มือการวิจัยเพื่ออิสลามศึกษาของบัณฑิตศึกษาวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปี 2548

1.8 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ ดังต่อไปนี้

1.8.1 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “สุบหานะฮ์ วะตะอาลา” หมายถึง “มหาบริสุทฺห์แด่พระองค์และความสูงส่ง” เป็นคำที่ใช้กล่าวสรรเสริญและยกย่องอัลลอฮ์ ﷻ หลังจากที่ได้เอ่ยนามของพระองค์

1.8.2 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสัลลัม” หมายถึง “ขออัลลอฮุ ﷻ ทรงประทานความโปรดปรานและความสันติแก่ท่าน” เป็นคำที่ใช้กล่าวขย่งท่านเราะสูล ﷺ หลังจากที่ได้เอนามของท่าน

1.8.3 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “อะลัยฮิสสะลาม” หมายถึง “ขออัลลอฮุ ﷻ ทรงประทานความความสันติแก่ท่าน” เป็นคำที่ใช้กล่าวขย่งท่านนะบีต่างๆ หลังจากที่ได้เอนามของท่าน

1.8.4 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “เราะฎิยัลลอฮูอันฮุ” หมายถึง “ขออัลลอฮุ ﷻ ทรงโปรดปรานแก่เขา” เป็นคำที่ใช้กล่าวให้เกียรติเสาะหาบะฮุ หลังจากที่ได้เอนามของพวกเขา

1.8.5 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “เราะฎิยัลลอฮูอันฮุม” หมายถึง “ขออัลลอฮุ ﷻ ทรงโปรดปรานแก่พวกเขา” เป็นคำที่ใช้กล่าวให้เกียรติบรรดาเสาะหาบะฮุ หลังจากที่ได้เอนามของพวกเขา

1.8.6 ﴿...﴾ วงเล็บปีกกาใช้สำหรับอายะฮ์อัลกุรอาน

1.8.7 ((...)) วงเล็บคู่ จะใช้สำหรับตัวบทหะดีษ

1.8.8 (...) วงเล็บเดี่ยวจะใช้สำหรับการเขียนอ้างอิง และการอธิบายศัพท์ที่สำคัญ

1.8.9 “...” อัญประกาศจะใช้สำหรับการแปลอัลกุรอาน อัดหะดีษ ชื่อหนังสือและคำพูดของอูละมาอ์

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.9.1 การปลูกฝังอัคลาก หมายถึง การปลูกฝังและส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่ดีทางจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน ด้วยวิธีการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน 6 วิธี คือ วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี วิธีการสร้างแรงจูงใจ วิธีการตัดเตือน วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัคลากอย่างสม่ำเสมอ และวิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ให้ความสำคัญเรื่องการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และให้ผู้เรียนได้พัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมดีงาม สามารถแยกตามวิธีการต่างๆ ดังนี้

1.9.1.1 วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจัดให้มีนโยบายพัฒนา หรือสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่แก่นักเรียนในด้านการมีอัคลากดีงาม เชิญบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมในด้านอัคลากมาให้การอบรมนักเรียน รวมทั้ง

การจัดการเรียนการสอนโดยผ่านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และมีการประเมินแบบอย่างที่ดีของ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน

1.9.1.2 วิธีการสร้างแรงจูงใจ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้ความร่วมมือกันกำหนดระเบียบว่าด้วยการมีอัครลากูที่ดิงาม การสรรหานักเรียนที่มีอัครลากูที่ดิงาม ชมเชย และตอบแทนความดิงามด้วยรูปแบบวิธีการเป็นขั้นตอน รวมทั้งมีการกำหนดบทลงโทษนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดี

1.9.1.3 วิธีการดักเตือน หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนกำหนดแนวทาง และวิธีการดักเตือนที่ให้ความสำคัญอย่างจริงจัง โดยอาศัยรูปแบบที่เหมาะสมกับพัฒนาการของ นักเรียน มีการติดตามและเอาใจใส่นักเรียนอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการสอดแทรกอัครลากูในทุกกลุ่มสาระการเรียน และการนำเสนอสื่อที่ถูกต้อง

1.9.1.4 วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนส่งเสริมการนำบทเรียน คำสอนที่ได้จากประวัติศาสตร์ของอิสลาม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของบรรดานะบี บุคคลศอติหุ เศาะหาบะฮุ รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญต่างๆ มาเป็นตัวอย่างอัครลากูที่ดีงามแก่นักเรียน และสนับสนุนให้มีการเชิญวิทยากรอิสลามหรือ ผู้มีความรู้ศาสนามาถ่ายทอดอัครลากูผ่านประวัติศาสตร์อิสลามแก่นักเรียน

1.9.1.5 วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัครลากูอย่างสม่ำเสมอ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนร่วมมือกันกำหนดแผนการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการปฏิบัติจริง สนับสนุนให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันตามโครงการต่างๆ ที่กำหนดไว้ โดยมีอาจารย์เป็นที่ปรึกษา ทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมและยกย่องนักเรียนที่มีความประพฤติดี การจัดกิจกรรมประกวดคำขวัญ วาดภาพ บทกลอน หรือเรียงความเกี่ยวกับอัครลากูในวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม

1.9.1.6 วิธีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนร่วมมือกันจัดห้องเรียน บริเวณสถานศึกษา และบรรยากาศในโรงเรียน ที่เอื้อต่อการปลูกฝังอัครลากู จัดให้มีห้องอัครลากูศึกษาเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ และส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักความสำคัญของการมีอัครลากู เช่น สถานศึกษามีความสะอาด มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม รมรื่น มีดอกไม้ประดับ เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีแก่สายตาและจิตใจนักเรียน

1.9.2 ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่ง ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ และผู้อำนวยการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี

1.9.3 ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ปีการศึกษา 2553

1.9.4 เพศ หมายถึง เพศชาย และเพศหญิง

1.9.5 วุฒิการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้บริหารและครูผู้สอน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก และอื่นๆ

1.9.6 ขนาดของโรงเรียน หมายถึง ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ตามหลักเกณฑ์แบ่งประเภทสถานศึกษาของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยรางวัลพระราชทานแก่นักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษา พ.ศ.2541(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2551) ดังนี้

1.9.6.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน 500 คน

1.9.6.2 สถานศึกษาขนาดกลาง มีนักเรียนตั้งแต่ 501-1,500 คน

1.9.6.3 สถานศึกษาขนาดใหญ่ มีนักเรียนตั้งแต่ 1,501 คนขึ้นไป

1.9.7 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หมายถึง โรงเรียนเอกชนในระบบ ประเภทสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี